

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

[Sefer Melakhim]

[Sefer Melakhim]

Shelomoh ben Yitshak

5565 [1804/1805]

U

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9667](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9667)

וואהלגעמוטה , וועגען אללעס גוטען , דאָ דער עוויגע זיינעם קנעכטע דוד אונד זיינעם פֿאלקע ישראל ערצייגטע .

ט (א) נאָכדעם שלמה צו ענדע וואָר מיט דעם בויה דעם טעמפעלס , זיינעם הויזעס אונד מיט אללעס וואָס ער לוסט האַטטע , בויען צו לאַסען , (ב) דאָ ערשין איהם דער עוויגע צום צווייטען מאל , וויא ער איהם אין גבעון ערשינען וואָר , (ג) אונד שפראַך צו איהם : איך האָבע דיין געבעט אונד פֿלעהען צו מיר ערהערט , איך הייליגע דיזעס הויז , דאָ דוא בויען ליסעסט , מיינען נאָמען דאָזעלכסט אויף איממער געננען צו לאַסען , אונד מיינע אַזויגען אונד מיין הערץ ווערדען שטעטס דאָרט זיין

הַפּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְדָוִד עֲבָדוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ :

ט (א) וַיְהִי כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לְבַנּוֹת אֶת־בֵּית־יְהוָה וְאֶת־בֵּית־הַמִּלֵּךְ וְאֵת־כָּל־חֶשֶׁק־שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר חָפֵץ לַעֲשׂוֹת : (ב) וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה שְׁנִית־כַּאֲשֶׁר נִרְאָה אֵלָיו בְּגִבְעוֹן : (ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו שְׁמַעְתִּי אֶת־הַפְּלִהָה וְאֶת־הַחֲנּוּקָה אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתָּהּ לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ אֶת־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתָ לְשׁוֹם שְׁמִי שָׁם עַד־

עוֹלָם וְהָיוּ עֵינֵי וְלִבִּי שָׁם כָּר־

הַיּוֹמִים

רש"י

באור

לצית קדשי הקדשים דבקו שערים זה בזה . ולישראל עמו . שמחל להם על עון יום הכפורים וינתה בת קול וחמרה כולכם מזומנים לחיי עולם הבא : **ט** (ג) והיו עיני ולבי ת"י ותהא שכינתי שריח ציה אס רעותי מיתעבדא יחא עיני שס אס לבא וחפני

שמיני עזרת . ולא טוכל למרש כי שנעת ימי חכמת הבית היו אחרי חג הסוכות , שהרי אמר בד"ה וביום עשרים ושלושה למדש וכ"י . (מהכ"ל) . לדוד עבדו . שקיים לומה שהכתיבו , כי היוכל מחלבו יבנה הבית . והיה שלום ושקט לישראל בימיו . (מהכ"ל) . **ט** (א) ואח כל חשק שלמה . וית כל רעות שלמה דאתרעי למעבד . (המתרגם הארמי) . (ג) והיו עיני ולבי שם כל הימים , השנתי ורצוני יהיה שם כל הימים

מכלל יופי

ח (א) בירח , לפי שהלצנה מתחדשת בכל חודש נקרא החדש ירח : האתנים , המוקים נקרא כן חודש תשרי לטעם שאר"ז , והרי"קס פי' כי לפי שאוכפי' צו לחס ויין ופירות נקרא כן וכן איתני' לשון חזק שהתבוא' והפירו' סיי האדם ושרשו אית : (כו) האמנם , ה"א פתוח' כי הוא לתימ' , והאלף באורק ענינה אמת : (לא) ובא אלה , בא לנקבה בלשון זכר , ויש בו דבר נסתר וכפי' ובא הכשע לקבל האלה לפני מוכחך וי"ת על המשביע וייתי ויזמיניה : מונחך , הבית נפ"תח מפני שו"א התי"ת שלא יכנסו שני זואים כא' : (לב) השמם , מן השמים : (לח) אל הבית , כמו בבית : (טט) ועשירי משפטס , באזניהס :

ט (א) חשק

הַיָּמִים : (ד) וְאַתָּה אִם־תִּלְךָ
 לִפְנֵי פֶּאֶרְשֵׁר דָּוִד אֲבִיךָ
 בְּחַם־לֵבָב וּבִישׁוּר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל
 אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ חֲקִי וּמִשְׁפָּטִי
 הַתְּשִׁמּוּ : (ה) וְהִקְמֵתִי אֶת־
 כֶּסֶף מִמְּלַכְתְּךָ עַל־יִשְׂרָאֵל
 לְעַלְמֵי פֶּאֶרְשֵׁר דְּבִרְתִּי עַל־דָּוִד
 אֲבִיךָ לֵאמֹר לֹא יִכְרַת לְךָ אִישׁ
 מֵעַל כֶּסֶף יִשְׂרָאֵל : (ו) אִם־
 שׁוֹב הַתְּשׁוּבוּן אֲהִתֶּם וּבְנֵיכֶם
 מֵאַחֲרַי וְלֹא תִשְׁמְרוּ מִצְוֹתַי
 חֲקֵרְתִּי אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם
 וְהִלַּכְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם :
 (ז) וְהִכְרַתִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַל
 פְּנֵי הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם
 וְאֶת־הַבֵּית אֲשֶׁר הִקְדַּשְׁתִּי
 לְשִׁמִּי אֲשַׁלַּח מֵעַל פְּנֵי וְהָיָה
 יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנְיָה בְּכָל־
 הָדָעָמִים : (ח) וְהַבֵּית הַזֶּה

ויין . (ד) אונד וואס דיך בעטריפֿעסט :
 וואַנדעלסט דוא זא אױפֿדריכטיג אונד
 רעדליך פֿאַר מיר , אַלס דיין פֿאַטער דוד
 וואַנדעלטע , טהוכט אַללעס , וואַס
 איך דיר בעעהלע , אונד בעאַכאָטעסט
 מיינע געזעצע אונד רעכטע :

(ה) זא ווערדע איך דען טהראָן דיינער
 רעגירונג איבער ישראל אימער אויפֿאָ
 רעכט ערהאַלטען , וויא איך שאַן דיי
 נעם פֿאַטער דוד פֿערשפראַך : נִימָה
 זאַלל דיר אַן נאַכקאַממען פֿעהלען , דיא
 אויף דעם טהראָנע ישראל'ס וועזען .

(ו) פֿאַללעט איהר אָדער איירע נאַכ־
 קאַממען אַבער פֿאַן מיר אַב , בעפֿאַלגט
 מיינע געבאָטע אונד געזעצע , דיא איך
 אייך פֿאַר געשריבען , ניכט , זאָנדערן
 געהט הין , דיהנעט אַנדערן געטטערן ,
 אונד בעטעט זיא אַן : (ז) דאַן ראַטטע
 איך ישראל אויס דעם לאַנדע אויס ,
 דאַן איך איהנען געגעבען האַבע , אונד
 דזען טעמפעל , דען איך מיינעם נאַמען
 בעשטימטע , ווערפֿע איך פֿערן פֿאַן
 מיינעם אַנגױכטע , זאָ דאַס ישראֵל
 צום ביישפּיל אונד צור וואַרנונגסלעהרע
 אונטער אַללען פֿעלקערן ויין ווירד .

(ח) אונד דזער טעמפעל זאַלל זאָ
 צערשטערט לוגען , דאַס יעדער פֿאַר־
 איבער

יְהִיָּה עֲלֵיוֹן כָּל־עֵבֶר עֲלָיו יֵשֶׁם

באור , ושרק

רשׁו

הימים (מרד'ק) : (ח) יהיה עליון , לשון
 בריתא כמי כענות גדיש בעתו (חיוב'ס) .
 (הכ"ל)

את מוקדשיכם : ולשנינה . כתרנונו ולשועין יספרו את הרעו' הכחות עליו
 ויתלעבו צו כמו ויספר ואישתעי ולשון שנינה חף הוא לשון דיבור דכתיב ושננתם
 לבניך : (ח) והכית הזה יהיה עליון . כל זמן שלא חטאתם ומשתחטאו כל עובר

וכן

וחפזי שם : (ז) ואת הכית אשר
 הקדשתי לשמי . תנאי הוא ציני וציניכ'
 ואס לא תשמעו מה נאמר שם והשימותי
 את מוקדשיכם : ולשנינה . כתרנונו ולשועין יספרו את הרעו' הכחות עליו
 ויתלעבו צו כמו ויספר ואישתעי ולשון שנינה חף הוא לשון דיבור דכתיב ושננתם
 לבניך : (ח) והכית הזה יהיה עליון . כל זמן שלא חטאתם ומשתחטאו כל עובר
 עליו יסו' ושרק

שטערטע נידער בית חורון, (יח) בעלת אונד הדגו אין דער ויסטע אים לאנדע. (יט) וויא אויך דיא שטעד טע אין וועלכען שלמה'ס מאנאצינע ווארען, דעס גלייכען שטערטע פיר דיא קריגסוואגען אונד רייטערייא; קורץ אללעס, וואס שלמה זיך פארנאום אין ירושלים, אויף דעם לבנון אונד אין ינעם גאנצען רייכע בויען צו לאסען. (כ) אללע לייטע, דיא ניכט פאן דען קינדערן ישראל אכשטאממען, וואג דערן נאך איבריג ווארען פאן דען פעלד קערן אמורי, חתי, פריזי, חוי אונד יבואי, (כא) איהרע נאכקאממען נעמליך, דיא נאך איהנען אים לאנדע בליבען, ווייל ישראל זיא ניכט אויסראטטען קאננען, אללע דיזע פעלד פפליכטעכע שלמה צום פראהנדינסט, ביים אויף דיזען טאג. (כב) פאן דען קינדערן ישראל אכער לויס ער נימאנדען שקלאפענדיהנסט פערריכטען, וואג דערן זיא ווארען טהיילס קריגסלייטע, טהיילס זיינע האפא אונד שטאאטס בעדיהנסען, זיינע פעלדהערן אונד אויפזעהער איבער זיינע וואגען אונד פפערדע. (כג) אויך נאם ער פאן איהרען

באור

מתורגם. (יח) בעלת, נודעה כימיט בשז (באאלבעק) שהיא כמו בקעת נעל, תועבת הכנענים. חרמור, עוד כשארן סרבות העיר הזאת, נקראות (דיא רואינען פון פאלטירא). והאם (פאלטירא) הו' כמו ע' התמרים (פאלטען שטאדט) קרויב למלת חרמור (תמור נכתיב) שהיא כנור ממלת חמר. (יט) ערי המסכנות, הם ערי האוכרו, כטעם באלא הסוכן הלו (ישעיה כ"ב). (מ"בג) לא נתן שלמה עבד, והלא למעלה נאמר ויהי המס שלשים אלף? כבר אמר הרד"ק שם, כי האנשים החלה היו רק עם עבדי חירס לכרות העצים וכדומה, חלה לא ימאכ לעבודת עבד, כמו הסוכן נהר וטוא סבל. (כג) אלה וכו', מוסב אל שלמעלה ממנו, כלומר מן בני ישראל לקח גם לשרי הכנענים. (כה) והקטיר

תחתיו: (יח) ואת בעלת ואת תמר במדבר בארץ: (יט) ואת כל ערי המסכנות אשר היו לשלמה ואת ערי הרכב ואת ערי הפרשים ואת חשק שלמה אשר חשק לבנות בירושלם ובלבנון וכל ארץ ממזלותו: (כ) כל העם הנותר מן האמרי החתי הפרזי והחוי והיבואי אשר לא מבני ישראל המה: (כא) בנייהם אשר נותרו אחריהם בארץ אשר לא יכלו בני ישראל להחרים ויעלם שלמה למס עבד עד היום הזה: (כב) ומבני ישראל לא נתן שלמה עבד כי הם אנשי המלחמה ועבדיו ושריו ושרשי ושרי רכבו ופרשיו: (כג) אלה ושרי

רשי הנצבים

(יח) את חרמור במדבר בארץ. חלל הישוב: (יט) ערי המסכנו. קרוי בית חורח: (כג) שרי הכנענים. ממוני על הממונים

התנ...
לש...
הר...
(כ)...
מע...
ל...
ה...
מח...
שכ...
חול...
הר...
הנ...
ושל...
מח...
מני...
הנ...
עו...
מני...
חמו...
הנ...
שה...
צד...
מע...
ט...
ופי...
כד...
ומח...
לפ...
שה...

הַנִּצְבִּים אֲשֶׁר עַל-הַמִּלְאָכָה
 לְשִׁלְמָה חֲמִשִּׁים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת
 הָרָדִים בָּעַם הָעִשְׂיִים בַּמִּלְאָכָה:
 (כד) אַךְ בַּת-פְּרֻעָה עָלְתָה
 מִעִיר דָּוִד אֶל-בֵּיתָהּ אֲשֶׁר בָּנָה-
 לָהּ אִזּוּ בָּנָה אֶת-הַמְּלוּאָה:
 (כה) וַהֲעֵלָה שְׂרָמָה

נען עו דען פֿינף הונדערט אונד פֿונפֿציג
 פֿאַרגעזעצטען דער אויפֿוועהר , דיא
 ער בייא דעם בויא אַנשטעללטע , אום
 דיא אַרבייטסלייטע צור אַרבייט אַן צו
 טרייבען . (כד) נאָכדעם דיא טאַכֿ
 טער פרעוה'ס אויס דער שטאַרט דוד'ס
 אין איהרען פּאָ אַסט געצאַגען וואָר , דען
 שלמה איהר בויען לויס , אַלסדאַן אונג
 טערנאָהם שלמה דען בויא דער פֿעג
 סטונגסווערקע . (כה) דרייא מאָהל

ר ש י אים

המוני' : חמשי' וחמש מאות . שלש
 מאות מהם היו גרים המוניים על
 שבעים חלף נוסח סבל ומוניים חלף
 חולב צהר ושלש' אלפים ושלש מאות
 הרודי' צעם שאמ' למעלה לצד משרי
 הנצבים לשלמה וגומר שלשת אלפים
 ושלש מאות וצדברי הימי' הוא חומר שש
 מאות חלו שלש מאות שחסר שם
 מנה כאן שהיו ממונים על כולן ור"ג
 הכותרים היו ישראל ממוני' על שאר
 עושי המלאכ' (וצדברי הימי' צ' ח' י')
 מנאן לעמקן ואלה שרי הנצבים לשלמה
 חמשי' ומאתי' הרודי' צעם עושי
 המלאכה : (כד) את צנת פרעה .
 שהי' מתחל' צעיר דוד כמה שאמר
 צראש הספר ויביא' אל עיר דוד עלתה
 מעיר דוד וגומר . וצדברי הימיים

מפרש כי אמר לא תשב חסה לי צעיר
 דוד כי קדש המה אשר צאה אליהם
 ארון ה' : אז בנה את המלוא . לצנות
 לתוכו בתים לעבדים ולשפחותיה חס
 שהוכיחו ירצעם חצוץ הניחו פרוץ
 לעולי רגלים ואתה צנית חותו לעשות
 חגריה לצנת פרעה חסו אך החומר
 כאן אך צו העוה שלמה שצנה לו את
 המלוא כך שנתתי . ואני אמר אך
 צנת פרעה וגומר כלומר הערים
 האמורות למועלה הולך לצנות
 למסכנות ולירכב ולפרשים ולגדולה אך
 את המלוא לא היה צונה לשום גדולה
 כי חצו הניחו לפרוש צו עולי רגלים
 חסלים אלא שצנת פרעה עלתה אל
 ביתה והמלוא סמוך לאותו בית אז צנה
 את המלוא : (כה) על המוצנח .
 של

ט ב ל יו פי

ט (א) חשק , ענינו כענין חפץ : (ח) והבית הזה יחי' עליון * יש שפירשוהו לשון
 כריתת והשחתה , כמו כעלית גדיש צנת , חל תעלני , וא"כ להוציאו מלשון עליון
 ופי' והבית הזה שהוא עתה עליון וכ"תי וכן אמר בדר' : (יא) נשא , מהכבוד ובח נק"מ
 בדרך בעליה ה"א ופי' סבל אותו וכלכלו : (טז) שלחים , מנחה כלומר במקום מנחה
 ומנחה שאלחים צ"א לצנותיהם : (כה) והקטר אתו , כמו עליו וכת"י ועל המונח אשר
 לפני ה' אמר זה שהוא מונח הזהב שהי' בהיכל אשר לפני ה' או פי' אתו כמשמעו ולפי שזכר
 שהעלה עולו' על המונח אשר בנה והוא מונח הנקשת אמר כי הקטיר ג"כ קטורת הסמים על
 המונח האחר אשר עשו :

איים יאהרע בראכטע שלמה גאנץ אונד פריידענאפפער אויף דען אלטאר, דען ער דעם עוויגען צו עהרען ערריכטעטע, דייכערטע אויך צוגלייך אויף דעם אלטאר, דער פאר דעם עווגען (איים אינגערן דעם טעמפעלס) שטאנר, אונד פערריכטעטע, וואס זאנסט צום טעמפעלדיהנסט געהערטע.

(כו) דער קעניג שלמה לים אויך איין שיף בויען צו עזיון גבר, כיוא אילורת אום אופער דעם שילפמעערס (ד. א. אראבישען מעערבווען), אים לאנדע ארום, (כו) אונד חירם שיקטע מיט דיועם שיפע זיינע לייטע, ערפאהרנע זעמענגער אונד פערשטענדיגע דער שיפפאהרט, מיט דען לייטען שלמה'ס. (כח) זיא שיפפטען אלוא נאך אופיר, צאהמען פאן דא פיר הונדערט אונד צוואנציג טאלענטע גאלד, אונד בראכי טען זיא דעם קעניג שלמה.

(א) דיא קעניגין פאן שבא הערטע גון פאן דעם רופע שלמה'ס אונד פאן דעם נאמען גאטטעס, אונד רייזטע צו שלמה, אום איהן דורך רעטהועל אויף דיא פראבע צו שטעללען.

(ב) זיא לאנגטע אין ירושלים מיט איין

שלמה שלש פעמים בשנה עלות ושלמים על המזבח אשר בנה ליהוה והקטיר אתו אשר לפני יהוה ושלם את הבית: (כו) ואני עשה המלך שלמה בעציון גבר אשר את אילות על שפת ים סוף בארץ ארום: (כו) וישלח חירם באני את עבדיו אנשי אניות ידעי הים עם עבדי שלמה: (כח) ויבאו אופירה ויקחו משם זהב ארבע מאות ועשרים כפר ויבאו אל המלך שלמה:

(א) ומלכת שבא שמעת את שמע שלמה לשם יהוה ונתבא לגפתו בחירות (ב) ותבא ירושלמה בחיל כבוד

(ג) נעם מאד רש"י

באור

(כח) והקטיר אתו וכו', כמו עליו, וכת"י ומקט' עלהי קטור' כוסמיה ועל המזבח אשר לפני ה' אשר זה, שהו' מזבח הזה שהי' נהיכל אשר לפני ה' והוא מזבח הקטורת (מרד"ק). ושלם את הבית, השלים עבודת הבית כמו שזכרנו בדברי הקרבנות, והעמיד הכהנים ליום (מהכ"ל). (כח) אופירה, מדינה נודעת בשמה מספרי הקודש, אך לא נודע לנו מקומה.

של בית עולמים: והקטיר אתו וחותו מזבח הקטורת אשר לפני ה' לקטרת הסמים: (כו) ואני חנייה: (ה) ועולתו

(א) שבא, שם מדינה בארץ ערב המאושרת (אראביא פעליקס, אים גליקליכען אראביען), נקראת על שם שבא (ראשית י"א כ"ח) בן יקטן, חני הערביים, כטודע. לשם ה', הטעם ששמה את שמע שלמה וסם ה' אלהי ישראל. למ' ד' נאס תחת עם כמו הנב' ליעקב (ראשית מ"ו כ"ו) עם יעק', ודומיו בחירות, לנחן חכמתו אם יעמוד על סוד החידות ההם, אשר כוון בהם, כי בזה ינחן אם החכמה היא לו מתת אלהים, שאם הענין כן יעמוד על הכוונה אשר כוונה בהם, ונאף על פי שהם יסכלו